

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การรับรู้ประโยชน์ที่ได้รับจากรายการสารคดีทางวิทยุโทรทัศน์ที่ให้ความรู้ด้านกฎหมาย “รายการรู้กฎหมายได้ประโยชน์” ได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่างๆประกอบการวิเคราะห์ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. ทฤษฎีภาระกิจหน้าที่ของสื่อมวลชน
๒. ทฤษฎีการเรียนรู้
๓. แนวคิดเรื่องการศึกษาจากระบบ , การศึกษาผู้ใหญ่และการเรียนรู้ด้วยตนเอง
๔. แนวคิดเรื่องรูปแบบของละครโทรทัศน์แบบ Situation Comedy

ทฤษฎีภาระกิจหน้าที่ของสื่อมวลชน

คำว่า “ภาระหน้าที่” หมายถึง ผลที่ตามมา หรือจุดมุ่งหมายที่ต้องการ สามารถแทนได้ด้วยคำว่า “ภาระกิจหน้าที่ทางด้านสาระ” ซึ่งจากการสังเกตสื่อมวลชน ทำให้ได้ข้อสรุปว่า คนได้เรียนรู้จากสื่อมวลชน สื่อมวลชนพยายามที่จะให้สาระแก่ประชาชน สื่อมวลชนควรจะหรือถูกคาดหวังจะต้องให้สาระแก่ประชาชน ความหมายเหล่านี้จึงขึ้นอยู่กับการใช้ คือ ผู้ใช้สื่อมวลชนจะยึดถือทัศนคติของการใช้สื่อมวลชนอย่างไร

McComack (๑๙๖๑)กล่าวว่า ภาระกิจของสื่อมวลชนในสังคมสมัยใหม่คือ การรวมตัวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคมกับการอบรมบ่มนิสัยให้กับสมาชิกของสังคม จากสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงซึ่งจำเป็นต้องมีการแบ่งแยกแตกออกเป็นส่วนย่อยๆ ภาระกิจหน้าที่ของสื่อมวลชนในสังคมลักษณะดังกล่าวคือ นำเอาส่วนต่างๆที่แตกแยกย่อยมารวมกันให้ได้เป็นอย่างดี เป็นปึกแผ่น เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และรับรู้ถึงส่วนรวมทั้งหมดของสังคม ความคิดนี้จึงตกอยู่ที่ประเด็นของเนื้อหา ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องเป็นข่าวสารที่มีสาระอย่างเฉียวเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความบันเทิงและความสนุกสนานที่สามารถทำให้ผู้รับสารเกิดความตระหนักรู้ถึงส่วนรวมทั้งหมด มีความรู้ถึงความต่อเนื่องของสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมและมีประสบการณ์ร่วมกัน นั่นหมายถึงความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และการประสานของกิจกรรมต่างๆในสังคมเข้าด้วย

กัน ส่วนประเด็นที่เกี่ยวกับภารกิจในการรวมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในเชิงภารกิจ และในเชิงบรรทัดฐานนั้น จะหมายถึงการผดุงรักษาค่านิยมที่ใช้ร่วมกันไว้

Harold Lasswell (๑๙๔๘) ได้รวบรวมภารกิจของสื่อมวลชนทั้งหมดที่มีต่อสังคม โดยสรุปภารกิจพื้นฐานของสื่อมวลชนไว้ดังต่อไปนี้คือ

1. การพิทักษ์ไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมทางสังคม (Surveillance of the environment)

หน้าที่ในด้านการสังเกตและติดตามเอาใจใส่เหตุการณ์หรือเรื่องราวต่างๆที่เกิดขึ้นกับสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกสังคม เป็นการเก็บรวบรวมและกระจายข่าวสารต่างๆที่ควรแก่การสนใจไปสู่สมาชิกในสังคม

๒. การประสานสัมพันธ์ส่วนต่างๆของสังคมให้รวมกันอยู่ได้ตามสภาพแวดล้อม (Correlation of the parts of society)

การทำหน้าที่ชี้แจงให้ความเข้าใจว่ามีส่วนใดในสังคมที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้น โดยการศึกษารายละเอียดของเหตุการณ์ และเรื่องราวเหล่านี้ อย่างรอบคอบ พร้อมทั้งทำหน้าที่ในการตีความและอธิบายขยายความเข้าใจให้แก่สมาชิกของสังคม

๓. การถ่ายทอดมรดกทางสังคมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง (Transmission of the social heritage)

การทำหน้าที่ในการสืบทอดความคิดเห็น ความเชื่อ ค่านิยมและบรรทัดฐานทางสังคมจากสมาชิกของสังคมในช่วงยุคสมัยหนึ่งไปสู่สมาชิกในยุคสมัยต่อไป ซึ่งก็คือการให้ข่าวสาร การให้ข้อวิพากษ์วิจารณ์ และการตีความเพื่อช่วยให้ข่าวสารที่แตกแยกย่อยออกเป็นส่วนๆมีความหมายมากขึ้น และยังทำให้เกิดความเห็นพ้องต้องกัน การแสดงออกของคุณค่าทางวัฒนธรรมและสัญลักษณ์

จากภารกิจพื้นฐานของสื่อมวลชน ๓ ประการที่กล่าวข้างต้น รายการ “รู้กฎหมายได้ประโยชน์” ซึ่งเป็นกรณีศึกษาของรายการสารคดีทางวิทยุโทรทัศน์ที่ให้ความรู้ด้านกฎหมายที่จะทำการวิจัย ได้กระทำภารกิจพื้นฐานตามทฤษฎีของ Harold Lasswell ทั้ง ๓ ประการ กล่าวคือ

ประการที่หนึ่ง การติดตามเก็บรวบรวมและกระจายข่าวสารต่างๆที่เป็นประโยชน์ และควรแก่การสนใจไปสู่สมาชิกของสังคม ในที่นี้ รายการนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้านกฎหมายซึ่งเป็นสาระกฎหมายที่ประชาชนควรทราบและสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้

ประการที่สอง การชี้แจงให้ความเข้าใจ การอธิบายขยายความเข้าใจ และการตีความให้แก่สมาชิกของสังคม ในช่วงเฉลยคำถามกฎหมายของรายการนี้ได้นำเรื่องราวสาระกฎหมายมาอธิบาย ขยายความ และตีความข้อกฎหมายให้ประชาชนสามารถเข้าใจได้โดยง่ายว่าข้อเท็จจริงทางกฎหมายเป็นอย่างไร ทำให้ประชาชนได้รับความรู้ความเข้าใจกฎหมายมากขึ้น

ประการที่สาม การสืบทอดความคิดเห็น ความเชื่อ ค่านิยม และบรรทัดฐานทางสังคม โดยเนื้อหาของรายการนี้จะนำเสนอประเด็นปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคนไทย และสิ่งที่เปลี่ยนแปลงในสังคมไทย จึงได้สอดแทรกสาระ ความคิดเห็น ความเชื่อ ค่านิยม และบรรทัดฐานของสังคมไทยด้วยเพื่อปลูกฝังสิ่งเหล่านี้แก่บุคคลต่างๆในสังคม เช่น เรื่องของความกตัญญูกตเวที การรณรงค์ให้ประชาชนใช้สิทธิของตนด้วยความถูกต้อง และอื่นๆ โดยจะนำเสนอทางประโยคคำพูด เช่นมีการใช้คำสุภาพในช่วงนำเข้าเรื่อง หรือในช่วงสรุปของรายการ จะใช้ประโยคที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการสืบทอดความคิดเห็นต่างๆเหล่านั้นเพื่อปลูกฝังค่านิยมและความคิดเห็นที่ดีและเหมาะสมกับสังคมไทย

ต่อมา Charles Wright (๑๙๘๖) ได้เสนอโครงพื้นฐานเพื่อบรรยายถึงผลกระทบของสื่อมวลชนและได้เพิ่ม “ความบันเทิง” เข้าเป็นภารกิจที่สำคัญประการที่สี่ของสื่อมวลชน

๔. การให้ความบันเทิง (Entertainment)

การทำหน้าที่สร้างสรรค์ความสนุกสนาน เพลิดเพลินให้แก่สมาชิกในสังคมเพื่อการพักผ่อนและลดความตึงเครียดจากสภาพการณ์ต่างๆที่แต่ละคนประสบอยู่ในสังคมสมัยใหม่ ช่วยให้คนขจัดปัญหาที่เกิดขึ้น ในชีวิตจริง ได้ง่ายขึ้น

จากภาระกิจหน้าที่ประการที่สี่ของสื่อมวลชนนี้ สามารถอธิบายถึงภาระกิจของรายการรูกฎหมายได้ประโยชน์ว่าได้กระทำหน้าที่นี้อย่างเห็น ได้ชัด เนื่องจากเป็นรายการสารคดีให้สาระความรู้ทางกฎหมาย แต่ใช้รูปแบบการนำเสนอด้วยละคร ที่เป็นละครเบาสมองเพื่อลดความหนักของกฎหมาย ทำให้ประชาชนติดตามชมรายการที่ให้ความรู้ด้วยความเพลิดเพลิน พอใจที่จะรับข่าวสาร การที่รายการนี้ได้ นำรูปแบบของละครที่เป็นละครเบาสมองมาเสนอ จึงเป็นการลดความตึงเครียดของเนื้อหาและสภาพการณ์ต่างๆที่แต่ละคนประสบอยู่ในสังคม โดยเฉพาะในสังคมสมัยใหม่

ภาระกิจหน้าที่ของสื่อมวลชนทั้ง ๔ ประการที่กล่าวข้างต้นจึงเป็นสิ่งที่สื่อมวลชนควรตระหนักและพึงกระทำให้เป็นผลสำเร็จ นอกจากภาระกิจของสื่อมวลชนที่ปรากฏเป็นทฤษฎีแล้ว ยังมีทัศนคติของสื่อมวลชนที่มองถึงภาระกิจของตนเอง และทัศนคติของผู้รับสารที่มองว่าสื่อมวลชนควรมีภาระกิจหน้าที่อย่างไรอีกด้วย

ทัศนคติของสื่อมวลชนต่อภาระกิจของตนเอง

ผู้ปฏิบัติงานสื่อมวลชนมีบทบาทของเขาในส่วนที่มีความสัมพันธ์ต่อสังคมดังประเด็นต่อไปนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑. สารสนเทศ

- ๑.๑ รวบรวมสาระที่น่าจะอยู่ในความสนใจ และเกี่ยวข้องกับผู้รับสาร
- ๑.๒ เลือกสรร จัดทำ และเผยแพร่ สารระดังกล่าว
- ๑.๓ ให้การศึกษาแก่สาธารณชน

๒. การแสดงออกทางวัฒนธรรมและการทำให้เกิดความต่อเนื่อง

- ๒.๑ การแสดงออกหรือสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมและค่านิยมหลักของประเทศ
ของภูมิภาคและของท้องถิ่น
- ๒.๒ นำเสนอวัฒนธรรมและค่านิยมของกลุ่มย่อย

๓. ความบันเทิง

ตอบสนองต่อผู้ชมด้วยการให้ความสนุกสนาน ความหลากหลาย

๔. การผลักดันให้เกิดความเคลื่อนไหวในสังคม
เข้าร่วมรณรงค์เมื่อมีปัญหาบางอย่างเกิดขึ้น

ทักษะของผู้รับสาร

เป็นทักษะของผู้รับสารซึ่งเป็นผู้ที่ต้องการได้รับสิ่งที่ตนต้องการจากสื่อมวลชน แต่
กรอบความคิดนี้ได้มาจากแบบความคิดที่เสนอโดย McQuill และคณะ (๑๙๗๒) แล้วนำมา
ปรับปรุงใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับเรื่องของการใช้สื่อมวลชนโดยผู้รับสาร

๑. สารสนเทศ

- ๑.๑ เพื่อทราบถึงเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง สภาพปัจจุบันที่อยู่รอบตัว และ
สภาพปัจจุบันของสังคมและของโลก
- ๑.๒ เป็นเครื่องมือในการแสวงหาข้อแนะนำในทางปฏิบัติหรือความคิดเห็นและใน
การตัดสินใจ
- ๑.๓ สนองต่อความอยากรู้อยากเห็นและสนองต่อความสนใจ
- ๑.๔ ให้การเรียนรู้ เป็นการศึกษาด้วยตนเอง
- ๑.๕ สร้างความรู้สึกรู้สึกที่มั่นคง โดยใช้ความรู้ที่ได้มาจากสื่อมวลชน

๒. การรวมตัว และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

- ๒.๑ มองทะลุลึกเข้าไปภายในสภาพแวดล้อมของผู้อื่น
- ๒.๒ ช่วยในการดำเนินตามบทบาททางสังคม

๓. ความบันเทิง

- ๓.๑ การหลีกหนี หรือหลีกเลี่ยงจากปัญหาต่างๆ
- ๓.๒ การผ่อนคลาย
- ๓.๓ ได้ความสนุกสนานทางสุนทรียะ
- ๓.๔ ได้มีอะไรทำเพื่อใช้เวลาให้หมดไป

จากภาระกิจหน้าที่ของสื่อมวลชนทั้งหมดที่กล่าวมานี้ทำให้เข้าใจถึงบทบาทของสื่อมวลชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประชาชนและกับสังคม และเมื่อมองย้อนถึงภาระกิจหน้าที่ของสื่อมวลชนที่รายการ “รู้กฎหมายได้ประโยชน์” ได้กระทำอยู่นั้น จะเห็นได้ว่า

ในด้านภาระกิจสารสนเทศ เป็นวัตถุประสงค์หลักของรายการสารคดี นั่นคือการรวบรวม เลือกรวบรวม จัดทำและเผยแพร่สาระกฎหมาย ให้ความรู้ คำอธิบายเรื่องกฎหมายแก่ประชาชนผู้รับสาร เพื่อผู้ชมนั้นจะได้รับความรู้ความเข้าใจ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตรจริงได้ และยังทำหน้าที่ในการชี้ข้อแนะนำในทางปฏิบัติหรือการตัดสินใจ ,ทำให้ประชาชนทราบถึงเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง สภาพรอบตัว และสภาพสังคมในปัจจุบัน เมื่อให้ความรู้ ข้อเสนอแนะทางกฎหมายทางสื่อมวลชนที่เป็นสื่อวิทยุโทรทัศน์แล้ว จึงทำให้ประชาชนเกิดการ ศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง

นอกจากนั้นยังให้การอบรมบ่มนิสัยทางสังคมด้วย เช่นการประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่เอาเปรียบหรือทำให้ผู้อื่นต้องได้รับความเดือดร้อน ซึ่งรายการวิทยุโทรทัศน์ที่ให้ความรู้ด้านกฎหมายควรกระทำภารกิจนี้เป็นภาระกิจหลัก

ในด้านวัฒนธรรม โดยเฉพาะการกระทำภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการผดุงรักษาค่านิยม ความเป็นไทย เนื่องจากเป็นรายการที่เกี่ยวข้องกับคนไทยทั่วประเทศ และกฎหมายเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับค่านิยม และความเป็นไทย เพราะกฎหมายกำหนดขึ้นจากรากฐานของสังคมไทย กำหนดโดยอาศัยพื้นฐานค่านิยม ความประเพณีหรือกรอบระเบียบของคนไทย เมื่อกฎหมายเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนไทยโดยตรงแล้ว การเป็นสื่อมวลชนควรได้มีการสอดแทรกสาระของการผดุงรักษาความเป็นไทยไว้ด้วย โดยการนำเสนอเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในสังคมไทย การรักษาค่านิยม ความเป็นไทย คารม และแนวประเพณี

ปฏิบัติอันดีงามของคนไทย วิถีชีวิตของคนไทย สิ่งเหล่านี้จะสอดแทรกผ่านทางประโยคคำพูดของผู้ดำเนินรายการและผ่านการแสดงของตัวละครด้วยความตั้งใจ

ในด้านความบันเทิง เมื่อได้ชมรายการต่างๆทางวิทยุโทรทัศน์แล้วย่อมสร้างความบันเทิงอยู่เป็นพื้นฐาน หากแต่ถ้าเป็นรายการที่ให้สาระความรู้ การใช้หลักการของความบันเทิงมาเป็นรูปแบบในการนำเสนออีกคงจะทำให้รายการสาระความรู้ที่น่าสนใจยิ่งขึ้น เช่นกรณีรายการนี้มีเนื้อหาด้านกฎหมาย แต่ใช้การนำเสนอด้วยรูปแบบของละคร (Dramatization) ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ประเด็นกฎหมายเหล่านั้นมาจากกรณีที่เกิดขึ้นจริงหรือมีโอกาสเกิดขึ้นได้จริง การนำกฎหมายมาสร้างเรื่องราวและเสนอเป็นละครโดยมีการแสดงของตัวละคร จะทำให้เข้าใจกฎหมายได้ง่ายและชัดเจนขึ้น เพราะเห็นเป็นรูปธรรม อีกทั้งไม่เกิดความน่าเบื่อที่จะเรียนรู้และรับรู้เรื่องกฎหมายซึ่งเป็นเรื่องที่มีสาระประโยชน์ เมื่อประชาชนชมรายการที่มีการนำเสนอที่ได้ทั้งความรู้และความบันเทิงในขณะเดียวกัน จะทำให้การสื่อสารประสบความสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

นอกจากนั้น การผลักดันให้เกิดการเคลื่อนไหวภายในสังคม ควรเป็นอีกหนึ่งภารกิจที่รายการที่ให้ความรู้ด้านกฎหมายควรกระทำ เช่น ผลักดันให้คนในสังคมเคารพกฎหมายมากขึ้น หรือให้เกิดความร่วมมือในสังคม ทำให้ประชาชนสามารถดำเนินบทบาทในสังคมได้ เช่น ให้ประชาชนรู้ เคารพกฎหมายและปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมที่กำหนดไว้ เช่น เมื่อมีการเลือกตั้ง รายการควรได้มีส่วนในการรณรงค์ให้คน ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

ดังนั้นจึงอาจกล่าวถึงรายการสารคดีทางวิทยุโทรทัศน์ที่ให้ความรู้ด้านกฎหมายว่าเป็นรายการหนึ่งที่มีบทบาทในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนตามที่ภาระหน้าที่ของสื่อมวลชนกำหนดไว้ และจากบทบาทภาระหน้าที่ที่รายการนั้นกระทำ ได้ก่อให้เกิดผลที่ตามมาที่เกิดขึ้นกับผู้ชมรายการอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นด้านที่พึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์ก็ตาม

ทฤษฎีการเรียนรู้

ขบวนการที่สำคัญของชีวิตประการหนึ่งคือ ขบวนการเรียนรู้ เพราะการเรียนรู้เป็นพื้นฐานที่สำคัญของการพัฒนาชีวิต พัฒนาความสามารถพฤติกรรม และลักษณะนิสัยของบุคคลให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

จำเนียร ช่วงโชติและคณะ (๒๕๑๖) ได้อธิบายถึงความหมายและกระบวนการเรียนรู้ และรับรู้ไว้ดังนี้

การเรียนรู้ (Learning) คือการเปลี่ยนแปลงแบบแผนของการรู้จัก (cognitive structure) ของคนให้ละเอียดและชัดเจนขึ้น หรือหมายถึงการที่บุคคลหรือผู้เรียน ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรภายใต้สถานการณ์และเงื่อนไขที่เหมาะสม การเรียนรู้จะเกิดขึ้น ได้ต้องมีการรับรู้และมีประสบการณ์

การรับรู้ (Perception) หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมอันเป็นผลจากการได้รับประสบการณ์ความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรม การรับรู้มีผลเกี่ยวเนื่องกับพฤติกรรม และบุคลิกภาพของคนนั้นก็เป็ผลของการเรียนรู้แทบทั้งสิ้น การรับรู้เป็นกระบวนการที่คนเรารับรู้สิ่งต่างๆ โดยผ่านการสัมผัส และมีการใช้ประสบการณ์เดิมเพื่อช่วยในการแปลความหมายของสิ่งนั้นๆออกมาเป็นความรู้ความเข้าใจ

ดังนั้นการรับรู้และการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกัน ถ้าไม่มีการรับรู้ การเรียนรู้ย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ เพราะคนเราไม่มีประสบการณ์เดิมอยู่เลย การเรียนรู้มีขอบเขตกว้างขวางและซับซ้อนมาก ซึ่งต้องเกี่ยวพันกับกระบวนการทางจิตใจ กับการจัดระเบียบความคิด ความคิดรวบยอด ทักษะคิดและอื่นๆอีกมากมาย การรับรู้จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดความคิดรวบยอดและทักษะคิดของคนเรา อันเป็นส่วนสำคัญยิ่งประการหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้

นอกจากนั้น ผศ. สุชาติ ศิริสุขไพบูลย์ (๒๕๒๘) ได้อธิบายเพิ่มเติมถึง “ทฤษฎีการเรียนรู้” ว่า

การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีเมื่อผู้เรียนได้ผ่านประสบการณ์การเรียนรู้ของขบวนการเรียนรู้ ๔ ขั้นตอนดังนี้คือ

๑. ขั้นสนใจปัญหา (Motivation) ผู้เรียนถูกชักจูงให้มีความสนใจและเกิดความพร้อมที่จะเรียน โดยได้พบกับปัญหาที่แปลกใหม่ซึ่งช่วยความสนใจ เขาประสบกับปัญหาและมีความสนใจที่จะคิดแก้ปัญหา

๒. ขั้นศึกษาข้อมูล (Information) ปัญหาที่เขามีความสนใจที่จะแก้ นั้นจะกระตุ้นให้เขาต้องคิดค้นศึกษาหาข้อมูลและความรู้ต่างๆ ที่จำเป็นต่อการนำมาใช้ในการแก้ปัญหา

๓. ขั้นพยายาม (Application) ข้อมูลต่างๆ ที่เขาศึกษานั้นจำเป็นต้องนำมาใช้ในการแก้ปัญหา เขาจะพยายามใช้ข้อมูลเหล่านั้นมากระทำหรือฝึกหัดเพื่อที่จะแก้ปัญหาที่ประสบอยู่

๔. ขั้นสำเร็จผล (Progress) ความสำเร็จผลของการพยายามแก้ปัญหาเป็นสิ่งที่ผู้เรียนต้องการ การประเมินผลความสำเร็จจึงจำเป็นเพื่อที่จะบอกถึงพฤติกรรมของผู้เรียนที่ได้เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งจะเป็นการยืนยันได้ว่าผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ขึ้นอย่างแท้จริง

การเรียนรู้เรื่องกฎหมายนั้นผู้เรียนจะต้องเกิดการรับรู้เสียก่อน โดยที่การรับรู้นั้นมีผลเกี่ยวเนื่องกับพฤติกรรม มีประสบการณ์เดิมเข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อช่วยแปลความหมายให้ออกมาเป็นความรู้ความเข้าใจ เช่น บางคนอาจเคยมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย เมื่อได้รับรู้เนื้อหาสาระกฎหมายจึงสามารถเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ได้ แต่สำหรับบางคนที่ไม่มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายโดยตรง อาจเกิดการเรียนรู้จากขบวนการเรียนรู้ดังนี้คือ

๑. สนใจปัญหา โดยที่ผู้เรียนเกิดความสนใจเนื้อหากฎหมายที่จะต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับตัวเรา หรือแม้กระทั่งมีสิ่งแปลกใหม่ที่ช่วยความสนใจของเขา เช่น ในกรณีรายการนี้ มีละครเป็นรูปแบบในการนำเสนอ จึงอาจเป็นสิ่งแปลกใหม่ที่สามารถดึงดูดความสนใจให้ชมรายการและเกิดการเรียนรู้กฎหมายในที่สุด

๒. ขั้นศึกษาข้อมูล เมื่อประชาชนสนใจปัญหากฎหมายเพราะเห็นว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญกับการดำเนินชีวิต ประชาชนก็จะหาทางศึกษาข้อมูลซึ่งสามารถศึกษาได้จากรายการที่ให้ความรู้ด้านกฎหมายนั่นเอง

๓. เมื่อประชาชนได้ติดตามข้อมูลข่าวสารด้านกฎหมายที่นำเสนอในรายการแล้ว จะทำให้พวกเขามีความรู้ และพยายามที่จะนำความรู้นั้นมาใช้ในการแก้ปัญหาที่ประสบอยู่ในขณะนั้นหรือเป็นข้อมูลสะสมสำหรับเตรียมรับกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในภายภาคหน้า

๔. เมื่อประชาชนได้นำสาระกฎหมายไปแก้ปัญหของตนแล้ว นั้นแสดงให้เห็นว่าประชาชนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้จริง เรียกได้ว่าเป็นการสำเร็จผลของการให้ความรู้ ซึ่งเป็นการยืนยันได้ว่าผู้เรียนหรือประชาชนทั่วไปที่ชมรายการเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

นอกจากขบวนการเรียนรู้แล้ว การที่คนเราจะเกิดการเรียนรู้นั้นจะต้องมีหลักการเรียนรู้มาเกี่ยวข้องเพื่อให้การเรียนรู้นั้นประสบผลสำเร็จมากที่สุด ซึ่งตามแนวความคิดของ Leighbody และ Kidd (๑๙๖๖) ได้เสนอแนะถึงหลักการเรียนรู้ไว้ดังนี้

๑. เราจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อเรามีความพร้อมที่จะเรียน เมื่อเรามีจุดประสงค์ที่แน่นอน และมีเหตุผลที่ดีในการที่จะเรียนบางสิ่ง ก็จะเป็นการง่ายยิ่งขึ้นที่จะรับการสอนนั้น และทำให้เกิดผลสำเร็จในการเรียนรู้ได้

๒. หากเราได้ใช้ความรู้และประสบการณ์ยิ่งมากเพียงใด ยิ่งจะช่วยให้เราสามารถเข้าใจในสิ่งนั้น ได้มากยิ่งขึ้น

๓. หากสิ่งที่เราได้เรียนรู้ไปนั้นสามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ต่อตัวเราได้ ก็จะทำให้เราเกิดความพึงพอใจกับสิ่งที่เราได้รับผลนั้น ซึ่งจะทำให้เราจดจำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปได้ดีและมีความต้องการที่จะเรียนรู้มากขึ้น

๔. การเรียนรู้สิ่งใหม่ จะกระทำได้ง่ายขึ้นหากการเรียนรู้นั้นสามารถจะสร้างความเชื่อมโยงกับสิ่งที่เราได้เรียนรู้มาก่อนแล้วได้

ดังนั้นเมื่อจะมีการนำเสนอความรู้ด้านกฎหมาย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านกฎหมายจึงควรสอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ที่กล่าวข้างต้นคือ การเรียนรู้ด้านกฎหมายจะเกิดขึ้นได้ดีหากประชาชนมีความพร้อมที่จะรับทราบข้อมูลข่าวสาร ซึ่งปัจจุบันประชาชนเกิดความพร้อมที่จะเรียนเนื่องจากกฎหมายเป็นเรื่องที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับประชาชนมากขึ้น และสำหรับบางคนที่เคยมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวทางกฎหมายก็จะช่วยให้เขาสามารถเข้าใจกฎหมายมากขึ้น แต่สำหรับบุคคลที่ไม่เคยมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย หากเขามรรายการแล้วคิดว่าเป็นประโยชน์สำหรับตัวเขาก็จะทำให้เขาพึงพอใจที่จะรับสารนั้นต่อไป และทำให้เขาจดจำเรื่องราวสาระได้ดี

การทำให้เกิดการเรียนรู้ หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้น ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดสิ่งเหล่านี้คือ “การสอน” การสอนจะเป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่คาดหวังไว้ภายใต้เงื่อนไขที่เหมาะสม วัตถุประสงค์ของการสอนนั้น จะระบุถึงพฤติกรรมปลายทางของผู้เรียน ไม่ได้ระบุถึงกิจกรรมการสอน ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สอนได้ดำเนินกิจกรรมการสอน โดยอิสระ ในการทำงานที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีพฤติกรรมปลายทางตามที่ระบุไว้ในวัตถุประสงค์การสอนนั้น ผู้สอนจะต้องคิดหาวิธีการในการจะดำเนินการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดด้วยการช่วยส่งเสริมผู้เรียนให้มีความสามารถในการพัฒนาความรู้และทักษะให้ถึงระดับสูง ดังนั้นการสอนในที่นี้จึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในสถาบันการศึกษาหรือในตำรา หากแต่จะเป็นการสอนทางสื่อมวลชนก็ได้ จากกรณีศึกษา การสอนดังกล่าวคือการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้เรื่องกฎหมาย โดยเป็นการสอนผ่านทางสื่อมวลชนที่เป็นรายการสารคดีทางวิทยุโทรทัศน์ รายการสารคดีนี้ได้นำรูปแบบของละครมาเป็นตัวนำเสนอเรื่องราวกฎหมาย นับได้ว่าเป็นการหาวิธีการในการดำเนินการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพกว่าวิธีการอื่น เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงได้

นอกจากการคิดค้นวิธีการดำเนินการสอนเพื่อให้ผู้เรียนซึ่งในที่นี้คือประชาชนทั่วไปที่ชมรายการรู้กฎหมายได้ประโยชน์ เกิดการเรียนรู้ด้านกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพแล้วยังมีองค์ประกอบอื่นที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้อีกด้วย นั่นคือ “สิ่งเร้า” ซึ่งมีลักษณะดังนี้

สิ่งเร้าภายนอก ซึ่งมีลักษณะที่จะสนับสนุนและกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีหรือไม่ มีดังนี้

- ความเข้มข้น
- ความแปลกใหม่
- มีขนาดใหญ่
- มีการปกปิดหรือจัดว่าเป็นเรื่อง “ลับ”
- ความเด่น
- มีการเคลื่อนที่ได้
- มีสี่สะกดตา

สิ่งเร้าภายใน มีลักษณะดังนี้

- ตรงกับความสนใจของบุคคลที่จะรับรู้
- ตรงกับความต้องการของบุคคลที่จะรับรู้
- ตรงกับเจตคติของบุคคลที่จะรับรู้
- มีการเตรียมตัวเตรียมใจที่จะรับรู้

ในเรื่องของ “สิ่งเร้า” นี้ คำว่าสิ่งเร้าในที่นี้หมายถึงรายการรู้กฎหมายได้ประโยชน์ซึ่งเป็นรายการสารคดีที่นำเสนอความรู้ด้านกฎหมายด้วยรูปแบบของละคร ที่เป็นละครเบาสมอง ซึ่งเป็นสิ่งเร้าที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ในเรื่องกฎหมายของประชาชน โดยจะแยกเป็นสิ่งเร้าภายนอกอันเป็นสิ่งเร้าที่จะกระตุ้นให้เกิดการรับรู้ นั่นคือ ความแปลกใหม่ รายการนี้เป็นรายการสารคดีที่ให้ความรู้ด้านกฎหมายแต่มีการนำเสนอด้วยรูปแบบของละครเบาสมองซึ่งเป็นเรื่องแปลกใหม่ของประชาชนผู้รับสาร เพราะถึงแม้ในช่วงเวลาที่ผ่านมาจะมีการนำเสนอสาระความรู้ผ่านทางละคร แต่ก็ยังเป็นละครสมจริง ไม่ใช่ละครเบาสมองเหมือนเช่นรายการนี้ จึงนับได้ว่าเป็นความแปลกใหม่ในการนำเสนอสาระความรู้ด้านกฎหมายซึ่งความแปลกใหม่ในการนำเสนอนี้จะกระตุ้นให้ประชาชนติดตามชมรายการมากขึ้น ส่วนสิ่งเร้าภายในคือการที่รายการนำเสนอสิ่งที่ตรงกับความสนใจและความต้องการของบุคคลที่จะรับรู้ ในที่นี้คือเรื่องราวสาระกฎหมาย เพราะประชาชนทราบดีว่า กฎหมายเป็นเรื่องจำเป็นในชีวิต

ศูนย์วิจัยทรัพย์สิน
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวคิดเรื่องการศึกษาจากระบบ , การศึกษาผู้ใหญ่และการเรียนรู้ด้วยตนเอง

“การศึกษานอกระบบ” หรือที่เข้าใจกันโดยทั่วไปว่า “การศึกษาผู้ใหญ่” ในความเป็นจริงของความหมายของ ๒ คำนี้ ต่างกัน ซึ่ง สมบูรณ์ ศาสยาชีวิน ได้อธิบายไว้ในหนังสือ จิตวิทยาเพื่อการศึกษาผู้ใหญ่ (๒๕๒๖) ไว้ดังนี้

การศึกษานอกระบบ (ตามความหมายของกรมการศึกษานอกโรงเรียน พ.ศ. ๒๕๒๒) คือการจัดการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือไปจากการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อมุ่งให้รู้จักแก้ปัญหา ฝึกอาชีพ หรือพัฒนาความเฉพาะอย่างตามความต้องการและความสนใจของพลเมือง

การศึกษาผู้ใหญ่ (ตามที่คณะกรรมการอำนวยการศึกษาผู้ใหญ่แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๑๕ กำหนด) หมายถึง ประสพการณ์หรือกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้ใหญ่ที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ภาคปกติได้เรียนตามความต้องการ และโดยสมัครใจเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น เพื่อพัฒนาความสามารถและทัศนคติให้รู้จักรับผิดชอบต่อสังคม ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมและของชาติ

หากพิจารณาความหมายของ ๒ คำแล้ว จะเห็นได้ว่า มีลักษณะใกล้เคียงกันแต่การศึกษาผู้ใหญ่จะครอบคลุมและตรงกับความต้องการของการพัฒนาประเทศชาติมากกว่าโดยจุดมุ่งหมายของการศึกษาผู้ใหญ่คือ เพื่อพัฒนาชีวิตและสังคมซึ่งเป็นเป้าหมายที่สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาไทยในปัจจุบันที่คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาได้เสนอไว้ในรายงานเมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๑๗ ภายได้หัวข้อเรื่องว่า การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม โดยได้อธิบายถึงการศึกษที่พึงประสงค์ว่า “จะต้องเป็นการศึกษาที่เสริมสร้างความรู้ ความคิด ทักษะและทัศนคติให้คนไทยรู้จักตัวเอง รู้จักชีวิต เข้าใจสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งตนมีส่วนร่วมอยู่ แล้วนำความรู้ความเข้าใจมาใช้แก้ปัญหาและเสริมสร้างชีวิตและสังคมให้ดีขึ้น โดยกลมกลืนกับธรรมชาติ”

โดยทั่วไปแล้วการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้หลายวิถีทาง ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ลักษณะใหญ่ๆ ได้ดังนี้

๑. การเรียนรู้อย่างเป็นทางการ (Formal Learning) คือการเรียนในชั้นเรียน หรือ สถาบันการศึกษา

๒. การเรียนรู้โดยไม่ได้ตั้งใจ (Incidental Learning) หรือการเรียนรู้โดยธรรมชาติ มีหลายวิธีที่คนจะเรียนรู้ความคิดใหม่ ความจริง ทักษะและทักษะต่างๆ จากผลที่เขา มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมในแต่ละวัน ในโอกาสและสถานการณ์ที่แตกต่างกัน เรียกได้ว่าเป็น “การศึกษาของผู้ใหญ่แบบนอกระบบ (Nonformal Learning)” ดังสามารถยกตัวอย่างได้ ดังนี้

- การเรียนรู้จากการทำงาน
- การเรียนรู้จากการเป็นพ่อแม่
- การเรียนรู้ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี
- การเรียนรู้ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในชีวิต เหตุการณ์สำคัญในชีวิต ทำให้คนเรียนรู้

ทางกฎหมาย

- การเรียนรู้จากการมีข่าวสารต่างๆ มาเสนอ

การเรียนรู้โดยไม่ได้ตั้งใจนี้จึงเรียกได้ว่าเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง นอกจากนั้น ลักษณะการเรียนรู้ของบุคคลประกอบด้วย ๓ ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การรับรู้ในสิ่งแปลกใหม่ระทึกใจ (Romance)

ขั้นตอนที่ ๒ การครุ่นคิด ตรึกตรอง (Precision)

ขั้นตอนที่ ๓ การซาบซึ้งและการสร้างสรรค์ (Generalization)

ระยะที่หนึ่งของการเรียน เป็นการเรียนรู้ในรูปของความรู้สึก อารมณ์ มีความตื่นเต้นกับความแปลกใหม่ กับสิ่งที่ได้พบเห็น กับข่าวสารความรู้กับนักเขียนหน้าใหม่ ที่เสนอเนื้อหาสาระ น่าสนใจ ทำทาสติปัญญา

ระยะที่สองของการเรียน เป็นการเรียนรู้ที่มีระบบ อย่างมีทิศทางแน่ชัดมีการวิเคราะห์ข้อเท็จจริงทีละเล็กทีละน้อย จากการสะดุดตาสะดุดใจในระยะแรก แล้วเป็นความพยายามให้ได้มาซึ่งความรู้ ความจริงอย่างมีแบบแผน

ระยะที่สาม เป็นระยะที่มีความรู้ความเข้าใจพบข้อสรุปหลักการแล้วก็เริ่มมีความคิดสร้างสรรค์ และการลงมือปฏิบัติประยุกต์ความรู้ด้วยตนเอง

สองประการแรกของการเรียน เป็นการเปิดรับประสบการณ์ การเข้าใจซึมซาบกับความรู้แล้ว จึงมาถึงการสังเคราะห์ การนำความรู้มาประยุกต์ ปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์

แนวคิดนี้สามารถนำมาอธิบายถึงการเรียนรู้ของประชาชนเมื่อได้ชมรายการ รู้กฎหมายได้ประโยชน์ได้ว่า ประชาชนหรือผู้เรียน ได้เกิดการเรียนรู้ด้านกฎหมายโดยไม่ได้ตั้งใจ คือไม่ได้เรียนกฎหมายจากสถาบันการศึกษาแต่ได้เรียนรู้สาระกฎหมายจากสื่อมวลชนคือการเปิดรับรายการรู้กฎหมายได้ประโยชน์ ซึ่งเป็นรายการที่ให้ความรู้ด้านกฎหมาย ดังนั้นการเรียนรู้ของประชาชนที่เกิดจากการเปิดรับความรู้จากสื่อมวลชนคือการชมรายการรู้กฎหมายได้ประโยชน์แล้วได้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายจึงเป็นการเรียนรู้โดยไม่ได้ตั้งใจ เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองที่เกิดจากการเปิดรับสื่อรายการทางวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งการเรียนรู้ด้วยตนเองของบุคคลนั้นเกิดจากการรับรู้ในการเสนอเนื้อหาที่แปลกใหม่ น่าสนใจ ทำทาสติปัญญา ในที่นี้คือรูปแบบการเสนอเนื้อหาสาระกฎหมายผ่านทางละครเบาสมอง ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจสำหรับประชาชน เมื่อประชาชนสนใจที่จะเปิดรับหรือเรียนรู้สาระจากรายการแล้ว จึงทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างตั้งใจ คือชมรายการเพื่อให้ได้ข้อมูลความรู้เพื่อสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ จากนั้นเมื่อได้รับข้อมูลกฎหมายแล้วหากถึงคราวที่ต้องใช้ก็จะสามารถนำข้อมูลที่ได้รับหรือสะสมมาประยุกต์ใช้ได้อย่างสร้างสรรค์

ในการดำเนินกิจกรรมการสอนหรือการให้ความรู้ที่ผู้สอนหรือผู้ที่ทำหน้าที่ให้ความรู้ต้องคิดหาวิธีการหรือกลยุทธ์การเรียนการสอน ที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อันได้แก่

๑. เทคนิคการเสนอ การบรรยาย โทรทัศน์และวีดีโอเทป การอภิปราย การสนทนา การสัมภาษณ์ การสาธิต การแสดงละคร การฉายภาพยนตร์ การจัดนิทรรศการ วิทยุ
๒. เทคนิคการจำลองเหตุการณ์ บทบาทสมมติ การศึกษาพฤติกรรมที่เป็นปัญหา การศึกษาเฉพาะกรณี เกมส์
๓. เทคนิคการให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมหรือการประชุมใหญ่
๔. การฝึกความไวทางด้านความรู้สึก
๕. การฝึกหัดสื่อสารโดยไม่ใช้คำพูด

การเลือกกลยุทธ์การสอนที่เหมาะสมที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ นั้น ควรจะต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยมากจะเลือกกลยุทธ์การสอนที่เหมาะสมกับพฤติกรรมที่เราคาดหวัง ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างของกลยุทธ์ที่ควรใช้เพื่อให้เหมาะสมกับพฤติกรรมที่คาดหวัง

ชนิดของพฤติกรรมที่คาดหวัง	กลยุทธ์ที่ควรใช้
<p>ความรู้ สามารถหาข้อสรุปจากสิ่งที่เรียน หรือจากประสบการณ์</p>	<p>การบรรยาย การสนทนา การโต้วาทิ การสัมภาษณ์ การอภิปรายกลุ่ม การ ใช้โทรทัศน์ ภาพยนตร์ สไลด์ การ อ่าน</p>
<p>ความเข้าใจ การนำความรู้ไปใช้การตั้งข้อสรุป</p>	<p>การให้ผู้ฟังมีส่วนร่วม การสาธิต ภาพยนตร์ การแสดงละคร การซัก ถาม การอภิปรายแก้ปัญหา การ ศึกษาเฉพาะกรณี การเล่นเกม</p>
<p>ทักษะ ความชำนาญ การนำไปปฏิบัติได้</p>	<p>การใช้บทบาทสมมติ การฝึกซ้อม การฝึกปฏิบัติ การทำแบบฝึกหัด</p>
<p>ทัศนคติ การเปลี่ยนท่าทีความรู้สึจากประสบการณ์ ที่นำความพึงพอใจมาให้</p>	<p>การอภิปรายแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ บทบาทสมมติ การ ศึกษาเฉพาะกรณี การใช้เกม การฝึก ความอ่อนไหวทางความรู้สึก การ สื่อสาร โดยไม่ใช่คำพูด</p>

ชนิดของพฤติกรรมที่คาดหวัง	กลยุทธ์ที่ควรใช้
<p>ค่านิยม</p> <p>การเลือกสรรค่านิยมหรือการเปลี่ยนค่านิยม</p>	<p>การใช้โทรทัศน์ การบรรยาย การโต้ วาที การสนทนาโต้ตอบ การใช้ภาพ ยนตร์ การแสดงละคร การอภิปราย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ การใช้บทบาท สมมติ</p>
<p>ความสนใจ</p> <p>ความพึงพอใจจากการเข้าไปร่วม ในกิจกรรมใหม่</p>	<p>การใช้โทรทัศน์ การสาธิต ภาพ ยนตร์ สไลด์ การแสดงละคร การ อภิปรายแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสื่อสารโดยไม่ใช้คำพูด</p>

จากรายการที่เป็นกรณีศึกษา รายการ “รู้กฎหมายได้ประโยชน์” รายการนี้ตั้งวัตถุประสงค์ของรายการว่าต้องการให้ความรู้ด้านกฎหมายแก่ประชาชน ดังนั้นพฤติกรรมที่คาดหวังของรายการนี้คือการที่ประชาชนชมรายการนี้แล้วจะได้รับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสาระกฎหมาย เมื่อเกิดความรู้ ความเข้าใจแล้วก็สามารถนำไปปฏิบัติได้ อีกทั้งให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อกฎหมาย ปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้องเหมาะสมกับสังคมไทย สำหรับกลยุทธ์ที่ใช้ในรายการที่ต้องการให้เกิดพฤติกรรมที่คาดหวังเช่นนี้ รายการนี้ได้ใช้วิธีการแสดงละคร หรือการใช้บทบาทสมมติประกอบการอธิบายเนื้อหาสาระทางกฎหมาย โดยผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย

จึงสรุปได้ว่า การเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับผู้เรียนและกับพฤติกรรมที่คาดหวังเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ตามที่ตั้งวัตถุประสงค์ไว้

แนวคิดเรื่องรูปแบบละครโทรทัศน์แบบ Situation Comedy

การนำเสนอเนื้อหาของรายการจะมีวิธีการนำเสนออย่างไรและมีรูปแบบอย่างไรจึงจะเหมาะสม ควรจะพิจารณาเรื่องของละครโทรทัศน์เป็นองค์ประกอบด้วย

๒.๑ การจำแนกประเภทของละคร (Classification of Types of Play)

ละครที่นำเสนอสามารถแบ่งประเภทออกได้เป็น ๑๐ ประเภทซึ่งการนำเสนอรูปแบบของละครแต่ละเรื่องสามารถมีหลายรูปแบบผสมผสานกันได้ (Goodlad ๑๙๗๑: ๑๕๕-๑๖๑)

- Farce ละครตลก เป็นละครเชิงตลก ขบขัน ลักษณะการแสดงคล้ายการ์ตูน ไม่เหมือนจริง
- Straight / Psychological ละครตรงไปตรงมา ไม่มีเรื่องลึกลับซับซ้อนหรือเป็นเรื่องที่แสดงสภาวะจิตใจ อารมณ์ของตัวละครตามเหตุการณ์ต่างๆ
- Comedy ละครตลกเช่นเดียวกับ Farce แต่มีเนื้อหาสาระมากกว่า มีการดำเนินเรื่องแบบเดียวกับละครทั่วไปแต่มีการสอดแทรกความขบขันลงไปในเรื่องของละครด้วย
- War Setting ละครที่เกี่ยวกับการต่อสู้เช่นสงคราม
- Detective story ละครแนวสืบสวนสอบสวน
- Thriller ละครแนวระทึกขวัญ
- Documentary story ละครสารคดี
- Mystery story ละครลึกลับไม่สามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์
- Science story ละครวิทยาศาสตร์
- Fantasy ละครเพื่อฝันมหัศจรรย์

เมื่อพิจารณาประเภทของละครโทรทัศน์ ซึ่งจำแนกประเภทของละครได้ ๑๐ ประเภทข้างต้นแล้ว “รายการรัฐกฎหมายได้ประโยชน์” มีรูปแบบของการนำเสนอที่เข้าข่ายอยู่ในละครประเภท Comedy เพราะถึงแม้เนื้อหาคจะเป็นเรื่องที่มีสาระมากคือเป็นเรื่องกฎหมายแต่การสร้างบทละครเพื่อนำเสนอเนื้อหากฎหมายนั้นเป็นการนำเสนอที่ใช้คำพูดง่ายๆ ตัวละครซึ่งมีอยู่เพียงชุดเดียวคือ ๓ คน เป็นชุดประจำ ใช้ท่าทางการแสดงที่มีลักษณะ

ของละครตลก (Farce) คือมีลักษณะเกินจริง (over acting) คล้ายการ์ตูนเช่น ใบหน้าบูดเบี้ยว หรือสิ่งประกอบการแสดงไม่ว่าจะเป็นฉากหรืออุปกรณ์ประกอบฉากจะเป็นสิ่งที่เหนือจริง เพื่อฝันได้ และเมื่อถึงจุดคลี่คลายของปัญหามักมีการสอดแทรกมุขตลก หรือมุขคลายเครียด ทำให้ภาพรวมของรายการเป็นรายการที่ให้ความรู้ด้านกฎหมายแต่เป็นการนำเสนอด้วยรูปแบบของละคร (Dramatization) ที่เป็นละครเบาสมอง (Situation Comedy)

๒.๒ ลักษณะสำคัญของละครโทรทัศน์แบบ Situation Comedy

ความหมาย คือ รูปแบบของการนำเสนอรายการละคร ประเภท Comedy ที่มีสถานการณ์หนึ่งๆที่ตลกขบขัน โดยความตลกที่เกิดขึ้นนั้นจะเกิดจากสถานการณ์ (Situation)

ความเป็นมา เริ่มจากละครเวที ตั้งแต่สมัยกรีก - โรมัน สำหรับรูปแบบ Situation Comedy ในประเทศไทย เริ่มต้นจากการได้รับอิทธิพลของละครโทรทัศน์ในสหรัฐอเมริกา.

ฉาก ไม่จำเป็นต้องจำกัดจำนวนฉาก

ตัวละคร ไม่จำเป็นต้องจำกัดจำนวนนักแสดง แต่ต้องมีตัวละครหลัก ๑ ชุด เป็นผู้ดำเนินเหตุการณ์

เวลา ไม่จำกัดเวลา แต่ที่นิยมคือ ๓๐-๖๐ นาที ซึ่งการกำหนดเวลานั้นจะถูกปัจจัยอื่นเป็นตัวกำหนดคือ การจัดสรรเวลาของสถานีโทรทัศน์ที่ขายเวลาให้กับผู้ผลิตละคร

โครงเรื่อง มีประเด็นหลัก ๑ ประเด็น และมีการนำเสนอที่มีลักษณะเป็น Comedy

การดำเนินเรื่อง ตัวละครหลักเป็นผู้ดำเนินเหตุการณ์ โดยมีการสร้างสถานการณ์ผูกเรื่องเกี่ยวพันกับตัวละครหลัก และตัวละครก็ดำเนินเรื่องตามสถานการณ์ โดยสถานการณ์นั้นจะทำให้ตัวละครมีกิจกรรม มีการตัดสินใจ

๒.๓ การดำเนินเรื่องของละครโทรทัศน์แบบ Situation Comedy

การดำเนินเรื่องของละครโทรทัศน์คือการผูกเหตุการณ์ต่างๆเป็นลำดับตั้งแต่ต้นเรื่องจนจบเรื่องซึ่งการดำเนินเรื่องที่ตีควรมีการวางแนวของเรื่องให้มีการนำติดตามอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้ลำดับในการดำเนินเรื่องมีดังนี้

๒.๓.๑ การเริ่มเรื่อง

๒.๓.๒ การขัดแย้ง หรือการเกิดปัญหาซึ่งจะมีอยู่เพียงปัญหาเดียว

๒.๓.๓ การถึงจุดสุดยอดของปัญหาหรือการขัดแย้ง

๒.๓.๔ จุดอวสาน(การคลี่คลายของเรื่องหรือปัญหาและการสรุปเรื่อง)

อาจแสดงแผนภูมิลำดับการดำเนินเรื่องได้ดังนี้

แผนภูมิลำดับการดำเนินเรื่องของละครโทรทัศน์แบบ Situation Comedy

ลักษณะการดำเนินเรื่องของละครโทรทัศน์แบบ Situation Comedy ซึ่งมีลักษณะความจำกัดในเรื่องของเวลาที่ดำเนินเรื่องต่อ ๑ ตอน และมีลักษณะจบในตอน ดังนั้นจึงมีลักษณะการดำเนินเรื่องดังต่อไปนี้

๒.๓.๑ การเริ่มเรื่อง เป็นการแสดงจุดเริ่มต้นของเรื่อง หรืออาจเป็นการท้าวความถึงเรื่อง ดั้งเดิม ย้อนให้เห็นที่มาของเรื่อง หรืออาจเป็นการนำ “ผล” ของเรื่องขึ้นมาเริ่มก่อน แล้วจึง แสดงให้เห็น “เหตุ” ก็ได้ นอกจากนั้นการเริ่มเรื่องอาจเป็นการปล่อยตัวละครเพื่อให้เห็น ความผูกพัน ความเกี่ยวโยงเป็นการปูพื้นเพื่อทำให้เกิดความเข้าใจเรื่องราวที่ละน้อยก็ได้ เป็น ส่วนที่จะดึงผู้ชมให้ติดตามเรื่องราวต่อไป

๒.๓.๒ การขัดแย้งหรือการเกิดปัญหา เป็นการแสดงปัญหา ลักษณะของปัญหา ซึ่งเป็นจุดที่ สร้างความเร้าใจ ชวนให้ติดตาม การเกิดปัญหาหรือการขัดแย้งนั้นเป็นองค์ประกอบสำคัญ ของเรื่องราวและเป็นเทคนิคสำคัญของการดำเนินเรื่อง

หากละครนั้นเป็นละครขนาดสั้น ปัญหาหรือความขัดแย้งมักมีอยู่เพียงเรื่องเดียว

๒.๓.๓ การถึงจุดสุดยอดของปัญหา (Climax) หมายถึง เรื่องราวและปัญหาได้ขยายตัวจนถึง ที่สุดและพร้อมที่จะได้รับการแก้ไขให้สิ้นสุดลง

๒.๓.๔ การถึงจุดอวสาน เป็นจุดที่ต้องการแสดงหรือเปิดเผยว่าปมปัญหาต่างๆได้รับการ แก้ไขให้ลุล่วงชัดเจนแล้ว แต่ละครบางเรื่องการคลี่คลายปัญหานั้นอาจ “ทิ้งท้าย” ให้ผู้ชมคิด เองก็ได้

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่ารายการรัฐกฎหมายได้ประ โยชน์มีรูปแบบในการนำเสนอด้วยละคร ซึ่งเป็นละครเบาสมองแบบ Situation Comedy ดังจะเห็น ได้จากตัวอย่างบทรายการดังนี้

ศูนย์วิทยกิจเพื่อการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทรายการ รุกฎหมายได้ประโยชน์

ตอน ๕๔๘ ยินยอม

คิว ๑ ใต้เต็ด

คิว ๒ ภาพ (ปุ่มนัดแนะ)

ปุ่ม - (คุยโทรศัพท์) พี่อืด ๆ ต้องมาหาปุ่มที่บ้านอีกนะ วันนี้แม่ไม่อยู่ ทางสะดวกแล้วเรามาจี๊จะกัน

คิว ๓ พิธีกร ขวนเพื่อนชายเข้ามาในบ้านโดยที่พ่อแม่ไม่รู้แบบนี้ไม่งามเลยครับ

ปุ่ม - แหม ไม่เป็นไรหรอกค่ะอาจารย์ (คุยต่อ) เย็นนี้อย่าลืมนะคะพี่อืด ปุ่มจะแต่งตัวสวย ๆ รอพี่อืดค่ะ (ฝัน)

คิว ๔ ภาพ

VO. วัฒนธรรมไทยสอนไว้ว่า การรักษานวลสงวนตัวเป็นสิ่งที่ลูกผู้หญิงทุกคนควรกระทำกริยาอ่อนช้อยเรียบร้อยนับว่าเป็นเอกลักษณ์ของหญิงไทยไปเสียแล้ว แต่ถ้าผู้ใดรักจะชิงสุกก่อนห่ามอย่างนี้แล้วเรื่องจะลงเอยอย่างไรเราไปดูกันครับ

* เหตุการณ์บนเตียง *

อืด - แหม นับวันน้องปุ่มก็ยิ่งสวยขึ้นทุกวัน..ทุกวัน

ปุ่ม - อย่างมาปากหวานเลย กว่าจะหลอกแม่ออกไปนอกบ้านได้แทบแยะ

อืด - (หอมแก้ม) แหม น้องปุ่มก็ใช้แผนนี้สำเร็จทุกครั้งไม่ใช่หรือ

แม่ - (เข้ามา) นี่ นังปุ่ม ทำงานหน้าบ้านนะ นี่ถ้าชั้นไม่ลืมกระเป๋าดังค์ ก็คงไม่เห็นนังลูกตัวดี พาผู้ชายมานอนในบ้าน มีนำห่มนี้หลอกชั้นไปซื้อของบ่อย ๆ

ปุ่ม - เออ... อ แม่...

แม่ - แก... (ชี้หน้าอืด) ชั้นจะแจ้งตำรวจจับแก อาจารย์คะอืดชั้นจะแจ้งตำรวจจับไอ้หนุ่มนี้ขอทานกรุกแล้วก็ข่มขืนกระทำชำเราลูกสาวอืดชั้นได้รีเปล่าละ

คิว ๕ เฉลย คุณแจ้งตำรวจจับคุณผู้ชายไม่ได้หรอกครับ เพราะ.....

แม่ - งั้นก็ตามใจละกันนะ ถ้าแกลงจะเลือกผู้ชายคนนี้ แหมหยั่งใจชั้นก็ต้องบอกปฏิเสธเจ้าของบ่อน้ำมันบรูไนที่จะมาขอแคะนะสิ แหม...น่าเสียดาย น่าเสียดาย

ปุ่ม - โธ่ แม่ทำไมบอกชั้นช้าหยั่งใจละ

คิว ๖ สรุป เกิดเป็นหญิงไทยมีอืดองไกว แต่ใจก็ต้องงามด้วยนะครับ

จากบทรายการจะเห็นได้ว่ารายการนี้มีการสร้างละครเพื่ออธิบายเนื้อหากฎหมายด้วยรูปแบบของละครเบาสมอง ที่มีการสร้างสถานการณ์หนึ่งแล้วทำให้เกิดจุดขัดแย้งไปจนถึงการแก้ปัญหาและการคลี่คลายปัญหา และมีการใช้การแสดงที่เป็นละครตลก ตัวละครมีเพียง ๓ ตัวและเป็นชุดเดียวกันตลอดทุกตอน ฉากและอุปกรณ์ประกอบฉากมีไม่มากนัก ดังนั้นรูปแบบของละครที่น่าเสนอในรายการนี้จึงจัดอยู่ในประเภทละครเบาสมองและมีกระบวนการผลิตแบบละครเบาสมอง (Situation Comedy)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

J.S.R. Goodlad (๑๙๗๑) จาก "A Sociology of Popular Drama" อธิบายว่า ละครทำหน้าที่เสมือนเป็นองค์กรสื่อสารมวลชนในการสะท้อนวัฒนธรรมในสังคม และค่อนข้างมีอิทธิพลต่อคนในสังคมเช่นกัน และการละครเข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตอยู่ในระบบสังคมมนุษย์เพราะในระบบสังคมนั้นสมาชิกในสังคมแต่ละคนจำเป็นที่จะต้องมีความเข้าใจต่อกฎระเบียบ ค่านิยม จริยธรรมที่ชัดเจนและตรงกัน ซึ่งเมื่อเข้าใจได้ตรงกันและชัดเจนแล้วก็จะทำให้ระบบสังคมดำเนินต่อไปได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย ละครได้ทำหน้าที่ใน

การปรับเปลี่ยน และปรับปรุงระบบที่เป็นอยู่ให้เข้ากับคนในสังคม และคนในสังคมให้เข้ากับระบบ

ละครจึงเป็นเสมือนยานพาหนะของสังคมหรือชุมชนที่จะแสดงถึงความเชื่อและค่านิยมเกี่ยวกับความถูกต้องในสังคม มันจะเป็นสื่อกลางในการเป็นตัวเชื่อมให้คนในสังคมประพัตติคนได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นจึงเป็นเรื่องจำเป็นที่สมาชิกในสังคมจะต้องตระหนักถึงพฤติกรรมที่เหมาะสมกับบทบาทที่สังคมกำหนดไว้ มีข้อเสนอแนะไว้ว่า ละครสามารถสร้างความตระหนักนี้ให้เกิดขึ้นแก่คนในสังคมได้และกระทำได้อย่างดีเสียด้วยหากใช้ได้อย่างเหมาะสม

จากคำอธิบายของ Goodlad ที่กล่าวถึงละครว่าเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ในระบบสังคม และชี้ให้เห็นคุณค่าของการใช้ละครในการเป็นสื่อกลางเชื่อมคนในสังคมให้ประพัตติคนอย่างถูกต้อง รายการสารคดีที่ให้ความรู้โดยมีรูปแบบการนำเสนอด้วยละครจึงสามารถที่จะทำหน้าที่ในการปรับเปลี่ยนและปรับปรุงพฤติกรรมของคนในสังคมให้เข้ากับระบบสังคมนั้นๆ ได้ดี การที่รายการนี้ใช้รูปแบบการนำเสนอด้วยละครจึงเป็นการทำให้สมาชิกในสังคมเห็นตัวอย่างและเกิดการเรียนรู้อย่างชัดเจนและเข้าใจได้ง่าย เมื่อละครกฎหมายทำให้เกิดการเรียนรู้แล้วก็จะทำให้คนในสังคมเกิดการปรับเปลี่ยนเพื่อให้ดำรงตนอยู่ในสังคมได้ การที่รายการนี้ใช้การนำเสนอด้วยรูปแบบของละครจึงน่าจะเป็นการเสริมสร้างพฤติกรรมที่เหมาะสมของคนในสังคมกับบทบาทของตนที่สังคมกำหนดไว้ได้

Aimee Dorr (๑๙๘๖) จาก Television and Children พบว่า โทรทัศน์จะมีทั้งประโยชน์และโทษต่อผู้รับชมรายการ เนื้อหารายการมีผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของผู้รับชมรายการ

จากรายการรู้กฎหมายได้ประโยชน์ ซึ่งเป็นการนำเสนอปัญหากฎหมาย และใช้ละครเป็นรูปแบบในการนำเสนอ ความมุ่งหมายของรายการนี้คือ เมื่อชมรายการนี้แล้วผู้ชมควรจะได้รับประโยชน์ นั่นหมายถึงรายการนี้สร้างประโยชน์ให้แก่ผู้ชม เนื้อหากฎหมายที่รายการนี้นำเสนอ น่าจะมีผลต่อทัศนคติ ในการดำเนินชีวิตในสังคม หรือมีผลต่อพฤติกรรม เช่น เมื่อได้รับทราบข้อมูลกฎหมายและโทษแล้วก็จะทำให้เคารพกฎหมายมากขึ้น หรือเกิดการมีส่วนร่วมในสังคมมากขึ้น ข้อมูลเหล่านั้นจะก่อให้เกิดพฤติกรรมและให้ทัศนคติแก่ประชาชน

นอกจากนั้นรายการที่ให้ความรู้ด้านกฎหมายซึ่งนำเสนอด้วยละครเบาสมองเช่นนี้ อาจทำให้ประชาชนเปลี่ยนทัศนคติว่ากฎหมายไม่ใช่เรื่องยากที่จะทำความเข้าใจ แต่ในทางตรงกันข้ามการใช้วิธีการนำเสนอเช่นนี้อาจให้ผลเสียแก่ผู้รับสารด้วยเช่นกัน ดังนั้นรายการทางวิทยุโทรทัศน์ที่ให้ความรู้ด้านกฎหมาย อาจให้ทั้งคุณและโทษในขณะเดียวกัน

Paul Arthur (๑๙๕๓) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของรายการสารคดีไว้ใน Theorizing Documentary ไว้ดังนี้ องค์ประกอบของรายการสารคดีมีได้หลายอย่างรวมกัน เช่นอาจมีบทบรรยายอย่างเดียว หรือมีบทสัมภาษณ์อย่างเดียวหรืออาจมีทั้งบทบรรยายและการจำลองเหตุการณ์ก็ได้

ในที่นี้รายการที่เป็นกรณีศึกษาเป็นรายการสารคดีที่นำองค์ประกอบของรายการสารคดีอื่น ๆ มารวมกันเข้า คือ มีทั้งบทบรรยายเพื่ออธิบายสาระกฎหมายและมีการจำลองเหตุการณ์ซึ่งเป็นละครด้วย

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงรายการสารคดีเชิงละครจำลองเหตุการณ์ (Docudrama) อีกด้วยโดยอธิบายไว้ว่า การจำแนกประเภทของละครนั้นแบ่งได้เป็น ๑๐ ประเภท และมีละครประเภทหนึ่งที่เรียกว่า ละครสารคดี (Documentary Story) ละครสารคดีนั้นในปัจจุบันก็คือสารคดีเชิงละครจำลองเหตุการณ์ (Docudrama) นั่นเอง สารคดีเชิงละครจำลองเหตุการณ์คือการนำข้อมูลความจริงของเหตุการณ์ หรือสถานการณ์หรือบุคคล มานำเสนอด้วยความเหมือนสภาพความเป็นจริงในเรื่องนั้นๆ โดยการสร้างเหตุการณ์จำลองเพื่อให้เกิดจินตนาการและเรียนรู้ถึงข้อมูลนั้นมากที่สุด ทั้งนี้การจำลองเหตุการณ์ด้วยละครจะต้องกระทำอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลจริงมากที่สุด

รายการรู้กฎหมายได้ประโยชน์มิได้เป็นเหตุการณ์หรือสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในอดีตที่เป็นประวัติศาสตร์ แต่เป็นการนำเนื้อหาสาระกฎหมายที่มีการกำหนดไว้มานำเสนอโดยใช้การนำเสนอด้วยรูปแบบของละคร ดังนั้นรายการนี้จึงมิใช่รายการสารคดีเชิงละครจำลองเหตุการณ์ (Docudrama)

ไสลทิพย์ จารุภูมิ (๒๕๓๕) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาความพึงพอใจที่ได้รับจากละครโทรทัศน์” ผลการวิจัยส่วนหนึ่งพบว่า

ความพึงพอใจหลักที่ผู้ชมได้รับจากละครโทรทัศน์ คือ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน และการได้หลีกเลี่ยงจากปัญหาชีวิตประจำวัน โดยการเข้าสู่โลกของละคร ตลอดจนการได้ใช้ละครโทรทัศน์เป็นตัวกลางในการสำรวจความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในชีวิตผู้อื่น แล้วนำมาเทียบกับ ความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในชีวิตตนเอง ทั้งในด้านการดำเนินชีวิต อุปสรรค ปัญหาต่างๆที่ได้รับ อีกทั้งยังได้รับคำแนะนำบางประการจากละครโทรทัศน์ด้วย

ผลจากการศึกษาเห็นว่า หน้าที่หลักของละครโทรทัศน์คือ ให้ความเพลิดเพลิน อันเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ นอกจากนี้ผู้ผลิตรายการละครควรสร้างสรรค์รายการละครที่จะเป็นประโยชน์ทางบวกแก่ผู้รับชมรายการด้วย ทั้งนี้เพื่อยกระดับทัศนคติและสติปัญญา ของผู้ชมรายการให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคม

จากรายการที่เป็นกรณีศึกษาของงานวิจัยนี้ คือรายการรู้กฎหมายได้ประโยชน์ เป็นรายการที่มีวัตถุประสงค์หลักในการให้ความรู้ด้านกฎหมายเพื่อยกระดับความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎหมายแก่ประชาชน นอกจากนั้นยังสร้างความพึงพอใจแก่ผู้ชมรายการอีกด้วยนั่นคือการให้ความเพลิดเพลินสนุกสนานจากการได้ชมละครเบาสมองที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับกฎหมาย การใช้ละครเบาสมองในการนำเสนอเพื่อเป็นตัวกลางในการสำรวจความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในชีวิตผู้อื่น คือดูความประพฤติของผู้อื่นเป็นตัวอย่าง แล้วนำมาเทียบกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในชีวิตของตนเองหรืออาจเกิดขึ้นกับตนเองในวัน ใดวันหนึ่ง เมื่อถึงเวลานั้นจะได้นำความรู้ที่สะสมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

มาลินี จุฑะรพ (๒๕๓๗) ศึกษาเรื่อง “จิตวิทยาการเรียนการสอน” ได้กล่าวถึง มนุษย์แต่ละบุคคลว่าต่างมีการรับรู้และการเรียนรู้ที่ต่างกัน ซึ่งขึ้นกับองค์ประกอบต่างๆ เช่น อวัยวะรับสัมผัส การแปลความหมายของสิ่งที่ได้รับรู้มา ผสมผสานกับประสบการณ์เดิมที่แต่ละคนได้รับมาซึ่งไม่เหมือนกัน และการตั้งใจที่จะรับรู้สิ่งใหม่ๆ ซึ่งจะเรียกได้ว่าเป็นสิ่งเร้าภายนอกและสิ่งเร้าภายใน สิ่งเร้าภายนอกได้แก่ความแปลกใหม่ที่บุคคลไม่เคยได้รับรู้มาก่อน ทำให้เกิดการตื่นตัวที่จะรับรู้และเรียนรู้ ประกอบกับสิ่งเร้าภายในซึ่งได้แก่ความต้องการและความสนใจของบุคคลแต่ละบุคคลที่จะรับรู้ซึ่งไม่เหมือนกัน

จะเห็นได้ว่า บุคคลจะสนใจที่จะรับรู้และเกิดการเรียนรู้ก็ต่อเมื่อเกิดการสนใจกับสิ่งแปลกใหม่ที่เข้ามา เมื่อเกิดการสนใจแล้วก็จะเกิดการติดตาม แปลความหมาย รับรู้ และเรียนรู้ในที่สุด รายการที่ให้ความรู้ด้านกฎหมายก็เช่นเดียวกัน หากต้องการให้ผู้ชมได้รับชมรายการก็จำเป็นที่จะต้องสร้างความแปลกใหม่เพื่อดึงความสนใจ และเมื่อเกิดความสนใจแล้วก็จะเกิดการติดตาม แปลความหมาย รับรู้เรื่องราว และเรียนรู้กฎหมายได้

ดังนั้นจึงกล่าวโดยสรุปว่า แนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่ได้กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนั้นสามารถนำมาเชื่อมโยงเพื่ออธิบายถึงการวิจัยเรื่องการรับรู้ประโยชน์ที่ได้รับจากรายการสารคดีทางวิทยุโทรทัศน์ที่ให้ความรู้ด้านกฎหมาย รายการรู้กฎหมายได้ประโยชน์ ได้ในลักษณะของบทบาทและการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน ในฐานะของผู้ส่งสารความรู้ด้านกฎหมายว่ารายการรู้กฎหมายได้ประโยชน์นั้นกระทำหน้าที่ตามที่สื่อมวลชนควรกระทำหรือที่ผู้ชมคาดหวังว่าจะได้รับจากสื่อได้หรือไม่และมีประสิทธิภาพเพียงใด โดยใช้ทฤษฎีภาระกิจหน้าที่ของสื่อมวลชนเป็นกรอบแนวความคิด นอกจากนั้นยังจะได้อธิบายถึงพื้นฐานการศึกษาและการเรียนรู้ของมนุษย์ เพื่อที่จะได้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ว่ารายการสารคดีที่ให้ความรู้ด้านกฎหมายนั้นทำให้ผู้ชมเกิดการเรียนรู้หรือไม่ และกระทำโดยวิธีใด การนำเสนอสาระความรู้เช่นนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นการให้การศึกษาในรูปแบบหนึ่ง และสำหรับแนวคิดเรื่องรูปแบบละครโทรทัศน์แบบ Situation Comedy สามารถนำมาอธิบายถึงกระบวนการผลิตรายการของรายการรู้กฎหมายได้ประโยชน์ได้ อีกทั้งสามารถนำมาเป็นกรอบสำหรับการอธิบายถึงการนำรูปแบบของละครแนวนี้มาใช้เพื่อเป็นการนำเสนอรายการว่า การนำเสนอรายการสาระความรู้ด้วยรูปแบบของละคร Situation Comedy มีประสิทธิภาพในการสื่อสารความรู้เพียงใด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย